

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษา การเคลื่อนไหวทางการเมือง ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านต่อโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน ต่อโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านต่อโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสารวมทั้งการตอบโต้จากกลุ่มเป้าหมายและสิ่งแวดล้อมต่างๆและผลที่ตามมาของโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 86.5 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 13.5

กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 41 – 50ปี คิดเป็นร้อยละ 72.7 รองลงมา มีอายุระหว่าง 31 – 40ปีคิดเป็นร้อยละ 16.5 มีอายุ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.8

กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมา มีการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช. ร้อยละ 37.5 และมีการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นคิดเป็นร้อยละ 4.2 ตามลำดับ

4.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา

โครงการ โรงไฟฟ้าลิกไนต์ หงสา มีทำการสำรวจมาตั้งแต่ปี พ.ศ 2539 และเริ่มเข้าก่อตั้งบริษัทในพื้นที่ ปี พ.ศ. 2545 โครงการประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรก คือการทำเหมืองแร่เพื่อป้อนลิกไนต์ให้โรงไฟฟ้า ส่วนที่สอง โรงไฟฟ้าถ่านหิน รัฐบาลลาวได้เซ็นสัญญาสัมปทานสำหรับการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานกับบริษัทหงสาเพาเวอร์เมื่อสี่ปีที่ผ่านมา เป็นมูลค่า 847 ล้านดอลลาร์

เหมืองแร่และโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสาตั้งอยู่ที่เมืองหงสา ของจังหวัดไชยบุรี ในประเทศลาว ห่างจากใจกลางเมืองหงสาประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทย ที่ อ.เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่านเพียง 30 กิโลเมตรเท่านั้น และห่างจากเวียงจันทน์กว่า 300 กิโลเมตร ลักษณะของเหมือง

เป็นเมืองเปิดคล้ายกับเมืองแม่เมาะ จ.ลำปาง มีพื้นที่เมืองประมาณ 76.2 ตารางกิโลเมตร พื้นที่เมืองมีลักษณะเป็นป่า มีชุมชนที่จะต้องโยกย้าย จำนวน 6 หมู่บ้าน จำนวน 400 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ และที่สำคัญรัฐบาลของประเทศลาวต้องมีการลงพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนรวม 450 ครอบครัวที่ต้องย้ายออกจากพื้นที่ ก่อนที่โครงการจะเริ่มก่อสร้างการย้ายทั้ง 450 ครอบครัว ทางบริษัท ไฟฟ้าหงสาได้ดำเนินการร่วมกับรัฐบาล สปป.ลาว ภายใต้งบประมาณที่กำหนด ถึงแม้ว่าประชาชนจะย้ายไปยังพื้นที่ใหม่ตามที่รัฐบาลกำหนด แต่ก็ยังมีประเด็นหลักสำคัญที่จะต้องดำเนินต่อ คือ 1) สร้างที่อยู่อาศัยใหม่ 2) สร้างอาชีพพร้อมกับการประกันรายได้ และ 3) โครงการต้องดูแลสังคมต่อเนื่องและใส่เงินเพื่อดูแลสังคมสิ่งแวดล้อม ประมาณ 2 ล้านดอลลาร์/ปี และทุกขั้นตอนเบิกจ่ายจะต้องมีการลงนามร่วมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ

สำหรับโครงการสายส่งไฟฟ้าแรงสูงขนาด 500 kV.เป็นโครงการนำไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าลิกไนต์ หงสา มาใช้ในประเทศไทย โดยโครงการดังกล่าวมีขนาดกำลังการผลิต 1,878 MW โดยไฟฟ้าจำนวน 1,473 MW จะส่งออกไปให้ประเทศไทย ส่วนที่เหลือ 100 -170 MW ส่งให้การไฟฟ้าลาว Electricite du Laos (EDL)โครงการดังกล่าวมีมูลค่าการลงทุนก่อสร้างทั้งหมด 3.7 พันล้านดอลลาร์ (หรือ ราวๆ 126,000 ล้านบาท) โดย 70% เป็นเงินกู้ 30% เป็นเงินทุนของบริษัทหงสา นอกจากนี้ บริษัทเอกชนและธนาคารจากประเทศไทย มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมลงทุนในโครงการนี้ด้วย คือ

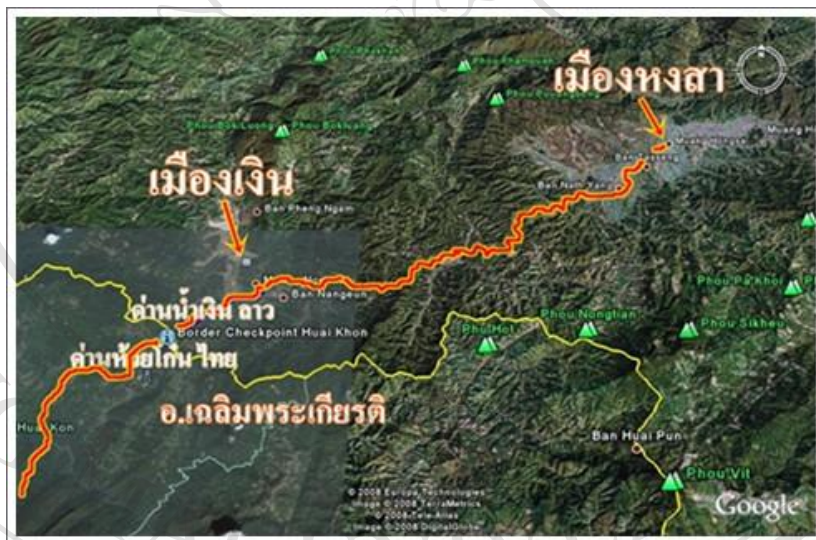
1. บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) (Ratchaburi Electricity Generating Holding Public Company (RATCH) ถือหุ้น (40%)
2. บริษัท บ้านปู เพาเวอร์ จำกัด (Banpu Power Limited (BPP) ถือหุ้น (40%)
3. บริษัท รัฐวิสาหกิจลาวโฮลดิ้ง (Lao Holding State Enterprise (LHSE) ถือหุ้น (20%)
4. ธนาคารในประเทศไทย 9 แห่งคือ ธนาคารกรุงเทพฯ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารออมสิน ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารซีทีแบงก์ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออกไทย ธนาคารทหารไทย ร่วมกันปล่อยเงินกู้ให้บริษัทหงสา (ไม่ทราบจำนวน)
5. บริษัท รัฐวิสาหกิจลาวโฮลดิ้ง LHSE ได้รับเงินกู้สนับสนุนจากธนาคารเพื่อการส่งออกประเทศจีนจำนวน 100 ล้านดอลลาร์ (3,405 ล้านบาท) (ปัจจุบันธนาคารเพื่อการส่งออกจีนใช้นโยบายความปลอดภัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมแล้ว)

มีการลงนามข้อตกลงกับบริษัท การก่อสร้างโรงไฟฟ้า 302 พันล้านกิบ (3.7 พันล้านดอลลาร์) มีกำหนดที่จะเริ่มต้นภายในสิ้นปีพ.ศ. 2553

โรงไฟฟ้าหงสาจะเป็นโรงไฟฟ้าลิกไนต์แห่งแรกที่ใหญ่ที่สุดในลาว มีกำลังการผลิตไฟฟ้า 1,878 เมกะวัตต์ ครอบคลุมพื้นที่ 60 ตารางกิโลเมตร ตามข้อตกลงในเดือนธันวาคมพ.ศ. 2550

ระหว่างรัฐบาลลาวและไทย ลาวจะเริ่มส่งจ่ายกระแสไฟฟ้า 7,000 เมกะวัตต์ ให้ประเทศไทยภายในปีพ.ศ. 2553 สำหรับโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงซานนั้นมีการทำสัญญาซื้อขายไฟฟ้าให้ประเทศไทย โดยบริษัทหงสาเพาเวอร์ จำกัด (HPC) ลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้ากับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในเดือนเมษายนพ.ศ. 2553 จำนวน 1,473 เมกะวัตต์ต่อปี เป็นเวลา 25 ปี ทั้งนี้ที่โรงไฟฟ้าสามารถเดินเครื่องในปีพ.ศ. 2558 กำลังการผลิตที่เหลือระหว่าง 100-170 เมกะวัตต์ จะถูกจ่ายให้การไฟฟ้าลาว Electricite du Laos (EDL) เพื่อใช้ภายในประเทศ กับส่วนที่เหลือจะถูกใช้ในโครงการการทำเหมืองถ่านหิน และการดำเนินงานผลิตไฟฟ้า

โรงไฟฟ้าหงสาถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2573 จะเริ่มจ่ายไฟจากโรงไฟฟ้าเครื่องที่ 1-2 จำนวน 982 เมกะวัตต์ ภายในเดือนพฤษภาคม 2558 และโรงไฟฟ้าเครื่องที่ 3 จะจ่ายไฟฟ้า 491 เมกะวัตต์ ภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2559

ภาพที่ 2 แหล่งที่ตั้งโรงไฟฟ้า

ภาพที่ 3 แหล่งที่ตั้งโรงไฟฟ้า

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ

วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2552 รายงาน EIA นี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธานโดยตำแหน่ง

เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ ที่ทำการอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน กฟผ. ได้จัดการประชุมรับฟังความคิดเห็น ครั้งที่ 1 ขึ้น แต่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ไม่ทราบเรื่องและไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม มีเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ข้าราชการ และผู้นำท้องถิ่นเท่านั้นส่วนการประชุมนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็น ครั้งที่ 2 ที่จัดเมื่อที่ 18 สิงหาคม 2552 ณ ที่ว่าการอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน นั้น ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็ไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมอีกเช่นกัน จึงไม่ถือว่าเป็นการจัดประชาพิจารณ์ที่แท้จริง (อนุมัติ EIA เมื่อ 9 เม.ย. 2552)

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2554 ที่ผ่านมา ชาว บ้านจากตำบลสองแคว และ อำเภอชนแดน จ. น่าน ได้จัดประชุม เพื่อหารือกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยออกหนังสือเวนคืนที่ดินเพื่อโครงการแนวสายส่งไฟฟ้าจากเหมืองหงสา แขวงไชยบุรี ประเทศลาวเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 กฟผ. ออกหนังสือแจ้งประกาศจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่อง กำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลวัตต์ ชายแดน (บริเวณจังหวัดน่าน) น่าน 2 พร้อมแผนผังจำนวน 1 ฉบับ (4 แผ่น)

ช่วง 28-31 มีนาคม 2554 มีการประชุมชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเขตอำเภอสองแคว ที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง และอำเภอเมือง เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2554 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอเมืองน่าน รศ. สามัคคี บุญยะวัฒน์และคณะ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (คณะผู้วิเคราะห์ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม EIA) ได้จัดประชุมชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผลที่เกิดขึ้น กำนันผู้ใหญ่บ้านและประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ตำบลคูใต้ ไม่ทราบรายละเอียดและไม่ได้เข้าร่วมเวทีดังกล่าว

16 - 19 กรกฎาคม 2554 เจ้าหน้าที่ กฟผ. ได้มาทำการสำรวจ โดยไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านรับทราบ และได้ปักหมุดในที่ดินของชาวบ้าน ทำการถากถางต้นไม้และป้ายสีเหลืองตามต้นไม้ พัน หักกิ่งไม้ผล ซึ่งทำให้พืชผลของชาวบ้านเสียหายเพราะอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต

วันที่ 2 สิงหาคม 2554 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มีหนังสือเลขที่ กฟผ. 943304/40317 แจ้งให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลคูใต้ รับ ทราบถึงการสำรวจแนวสายส่ง ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม และขอความอนุเคราะห์ให้แจ้ง กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลคูใต้ให้รับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการทำงานของ เจ้าหน้าที่ กฟผ. แต่ชาวบ้านไม่พอใจที่ กฟผ. กระทำการใดก็ตามที่ไม่โปร่งใส ปกปิด ขาดการมีส่วนร่วมจากชาวบ้าน จึงให้หยุดการสำรวจโดยเด็ดขาด ชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อยื่นหนังสือให้ทาง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มาชี้แจงในวันที่ 6 กันยายน 2554 ณ ศาลาการเปรียญวัดคูใต้ ถึงเรื่องผลกระทบและรายงานความคืบหน้า รวมทั้งขั้นตอนการดำเนินการ โครงการก่อสร้างระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลโวลต์ ชายแดน (บริเวณจังหวัดน่าน) - น่าน 2- แม่เมาะ 3 แต่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) กลับเลื่อนเวลาการจัดเวทีโดยอ้างเหตุผลต่างๆ จนล่วงเลยมาถึงเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชนครั้งที่ 2 ในวันที่ 11 ตุลาคม 2554

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จึงได้จัดการประชุมชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนครั้งที่ 2 ในพื้นที่จังหวัดน่าน ในระหว่างวันที่ 8 – 11 ตุลาคม 2554 ดังกำหนดการต่อไปนี้

วันเสาร์ที่ 8 ตุลาคม 2554 เวลา 08.30 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ อบต.นาไร่หลวง และเวลา 13.00 น. ณ หอประชุมโรงเรียนบรรณโสภิสฐ์ ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว

วันจันทร์ที่ 10 ตุลาคม 2554 เวลา 08.30 น. ณ หอประชุม โรงเรียนท่าวังผาพิทยา อำเภอท่าวังผา

วันอังคารที่ 11 ตุลาคม 2554 เวลา 08.30 น. ณ หอประชุมที่ว่าการอำเภอเมืองน่าน

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้มีหนังสือที่ กฟผ. 9B2202/13030 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ถึงนายบุญตัน ตันโนตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน (ผู้มีชื่อถือกรรมสิทธิ์โฉนดที่ดินเลขที่ 43412 ตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน) เรื่อง แจ้งการประกาศกำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้า ในพื้นที่การเกษตร อีกทั้ง มีการแจ้งประกาศกำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้าในที่ดินของชาวบ้านอีกกว่า 48 คน

วันที่ 5 มีนาคม 2555 ชาวบ้านยื่นหนังสืออุทธรณ์คำสั่งแจ้งการประกาศกำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้าต่อคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เหตุผล ไม่ทราบหรือได้รับหนังสือเรื่อง

ประกาศกำหนดเป็นเขตรบบโครงข่ายไฟฟ้า เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ไม่ได้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย คือ ไม่มีการประกาศไว้ ณ ที่ทำการอำเภอเมืองน่าน ที่ทำการกำนันตำบลคูใต้ และที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555 ทาง กฟผ. ได้ให้นายกิจจา ลิ่มแสงชัยผู้อำนวยการพิเศษฝ่ายจัดการที่ดินและทรัพย์สินมาลงพื้นที่เพื่อรับทราบข้อมูล ตรวจสอบสภาพปัญหาของผู้ที่ได้รับความเสียหายที่บ้านหมู่ 12 ต.คูใต้ ซึ่งเป็นการนำลงพื้นที่แบบรายบุคคล

4.2 สาเหตุที่ไทยไปซื้อไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา

เนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุก ๆ ปี กระทรวงพลังงานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีการให้ความสำคัญในการจัดหาแหล่งผลิตไฟฟ้าเพื่อรองรับความต้องการใช้ไฟฟ้าให้เพียงพอและมั่นคง โดยมีอัตราค่าไฟฟ้าที่เหมาะสม และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

จากภารกิจดังกล่าว กระทรวงพลังงานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า โดยพิจารณาแหล่งผลิตภายในประเทศเป็นอันดับแรก โดยมีการกระจายแหล่งเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า อย่างหลากหลาย เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อระบบการผลิตไฟฟ้า นอกจากการจัดหา กำลังผลิตไฟฟ้าในประเทศแล้ว ยังมีอีกทางเลือกหนึ่งคือ การซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าในประเทศเพื่อนบ้านสำหรับจำหน่ายให้กับประเทศไทย ซึ่งมีอัตราค่าไฟฟ้าคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามราคาเชื้อเพลิงในตลาดโลก และยังเป็นอัตราค่าไฟฟ้าที่แข่งขันได้เมื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกอื่น ๆ นอกจากนี้ การซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้านยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีทางเศรษฐกิจและสังคมของสองประเทศอีกด้วย

การซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ตามแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย หรือ PDP (Power Development Plan) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 (2555-2573) มีโครงการที่ต้องเริ่มเข้าระบบในปี 2558 แล้วคือ โรงไฟฟ้าหงสา ใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง กำลังผลิตติดตั้ง 1,878 เมกะวัตต์ จะส่งไฟฟ้าเข้ามารองรับความต้องการใช้ในประเทศไทยประมาณ 1,600 เมกะวัตต์ ในอัตราค่าไฟฟ้าไม่ถึง 2 บาท/หน่วย และรองรับการใช้ใน สปป.ลาวประมาณ 200 เมกะวัตต์เท่านั้น การซื้อไฟฟ้าจากเพื่อนบ้านตามแผน PDP ฉบับปัจจุบันยังมีอีกหลายโครงการตามแผน เช่น โรงไฟฟ้าไชยบุรี กำลังผลิตประมาณ 1,200 เมกะวัตต์ ที่จะเข้าระบบในปี 2562 ตามมาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตไฟฟ้าในช่วง 5-14 เมษายน 2556 ที่ผ่านมา เพราะก๊าซธรรมชาติจากแหล่งโครงการ ยาดานา อ่าวมะตะมะ สหภาพพม่าไม่สามารถส่งป้อนโรงไฟฟ้าในประเทศได้ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังเสี่ยง หากยังคงพึ่งพาก๊าซมากเกินไป จึงมีความจำเป็นต้อง

กระจายเชื้อเพลิงไปยังประเภทอื่น ๆ มากขึ้น และมีแนวโน้มว่าในแผนระยะกลาง เพื่อลดความเสี่ยงของประเทศต้องรับซื้อไฟฟ้าจากเพื่อนบ้านในช่วง 20 ปี เพิ่มขึ้น 20,000 เมกะวัตต์ รวมไปถึงการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในประเทศโดยเอกชน

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่า ขณะนี้ในพื้นที่ได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างและคาดว่าจะแล้วเสร็จพร้อมผลิตไฟฟ้า เข้าระบบได้ตามแผนในปี 2558 สำหรับการส่งไฟฟ้ามายังประเทศไทยจะมีจุดเชื่อมโยงที่อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ใน ส่วนของเทคโนโลยีของโรงไฟฟ้าได้ว่าจ้างให้บริษัทจากประเทศจีนที่เชี่ยวชาญ ด้าน โรงไฟฟ้าถ่านหินมาดูแลการก่อสร้างและติดตั้งโรงไฟฟ้าทั้งหมด ซึ่งเทคโนโลยีได้มาตรฐานสากล โดยมีเงื่อนไขเป็น เครื่องผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินที่ออกแบบตามที่เจ้าของโครงการต้องการ (Make by order) เช่น กำลังผลิต-ค่าความร้อนเป็นอย่างไร ต้องปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในระดับที่ต่ำมาก ทางบริษัทไฟฟ้าหงสายืนยันว่าเทคโนโลยีของโรงไฟฟ้าสามารถดักจับก๊าซซัลเฟอร์ฯ ได้สูงสุดถึงร้อยละ 92 และถ่านหินในแหล่งนี้ถือว่าปริมาณซัลเฟอร์ในระดับต่ำมากเพียงร้อยละ 0.7 ทำให้ปริมาณก๊าซซัลเฟอร์ฯ ที่จะปล่อยจากกระบวนการผลิตน้อยลงไปด้วย สำหรับ การขยายโครงการโรงไฟฟ้าหงสาในอนาคตให้มากกว่ากำลังผลิตที่ 1,800 เมกะวัตต์นั้น ขณะนี้ยังไม่มีแผนขยายไว้รองรับ และหากจะขยายในช่วงท้ายของสัญญาจะต้องมีการเจรจากับรัฐบาลของ สปป.ลาวอีกครั้ง และอาจจะดำเนินการได้หลายวิธีคือ 1) รัฐบาล สปป.ลาวลงทุนขยายเอง และ 2) ให้เอกชนรายเดิมหรือรายใหม่เสนอพัฒนาโครงการส่วนขยายเข้ามาเพิ่มเติมได้

4.3 ปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน ต่อ โครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา

4.3.1 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 89 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดได้ให้ความคิดเห็นว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเกี่ยวกับโครงการเหมืองถ่านหินลิกไนต์ขนาดใหญ่ ที่มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมรับรู้เกี่ยวกับตัวโครงการฯเลย แต่ประชาชนอาจจะได้รับผลกระทบ คือ มลพิษทางอากาศซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว อีกทั้งประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนแนวสายส่งตัดผ่านพื้นที่ป่าต้นน้ำในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ เป็นประเด็นที่ประชาชนในพื้นที่กังวล

และกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า ที่ผ่านมาประชาชนในพื้นที่ไม่ได้รับทราบข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ ไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับโครงการนี้แต่อย่างใด ข้อมูลที่ชัดเจนของรายงานผลการศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลกระทบของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และสารพิษอันตรายปนเปื้อนในอากาศข้ามพรมแดนระหว่างไทยและลาวอันเนื่องมาจากโครงการ ก็ยังไม่มีเผยแพร่ต่อสาธารณะแต่อย่างใด ดังเช่น

กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ของตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน กล่าวว่า

“...ที่ผ่านมา ทางกรไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ระบุพื้นที่ที่แนวสายส่งไฟฟ้า ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ป่า 1B แทรกอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นหนึ่ง 1A ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่เก่าแก่ที่เป็นป่าต้นน้ำที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร แต่โดยส่วนตัวกลับสงสัยและกังวลว่าเหตุใดพื้นที่ป่าโดยรอบเป็นป่าประเภท 1A แต่กลับมีพื้นที่ป่าประเภท 1B แทรกอยู่ จากการที่ลงไปสำรวจพื้นที่ที่แนวสายส่งไฟฟ้าวางแผนพาดผ่าน เราพบว่าป่าเขตนั้นเป็นป่าสมบูรณ์มาก ผมสงสัยว่าบริเวณที่สายไฟจะพาดผ่านและถูกระบุว่าเป็นป่าประเภท 1B นั้น ไม่น่าจะถูกต้อง ผมคิดว่าป่าบริเวณนั้นเป็นป่าประเภท 1A แต่อาจถูกเปลี่ยนแปลง ซึ่งตรงนั้นเราต้องการรู้ข้อมูลว่ามีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และใช้เหตุผลใดที่ทำการเปลี่ยนแปลงนี้...”

กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ของตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และผู้ประกอบการค้าชายแดน อำเภอสองแคว กล่าวว่า

“...ได้มีโอกาสเข้าไปที่ประเทศลาว และได้ไปเห็นเจ้าหน้าที่ กฟผ. ที่ลงมาสำรวจพื้นที่แนวสายส่งไฟฟ้า จึงเข้าไปถามเจ้าหน้าที่ว่าชาวบ้านมีความกังวลกับแนวสายส่งไฟฟ้าที่มีการวางแผนจะก่อสร้าง แต่ทางเจ้าหน้าที่บอกว่าขณะนี้มีการระบุพื้นที่ที่ชัดเจนของแนวสายส่งที่ จังหวัดน่านไปแล้ว โดยที่เราไม่รู้รายละเอียดเลย...”

กลุ่มชาวบ้านสองแคว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว กล่าวว่า

“...พื้นที่ตามแผนการวางแนวสายส่งไฟฟ้าของ กฟผ. ผ่านพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือน และที่ทำกินของชาวบ้าน ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับที่ดินเป็นมรดกจากคนรุ่นปู่ย่า แต่อยู่อาศัยทำกินแม้ว่าจะไม่มีโฉนด เรากังวลว่าเราต้องสูญเสียที่ดินทำกิน จะย้ายไปอยู่ที่ไหน ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่อยากให้โครงการเกิดขึ้น เพราะเรามีที่ดินทำกินของเราอยู่ที่นี่ อีกทั้ง หากโครงการเกิดขึ้นก็จะมีปัญหาผลกระทบเกิดขึ้นไม่รู้จบ...”

ภายหลังคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้ดำเนินการ โครงการ ฯ และประกาศสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าขนาด 500 กิโลโวลต์จากชายแดน (บริเวณจังหวัดน่าน) ไปยังสถานีไฟฟ้าย่อยแม่เมาะ ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2554 ได้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ดำเนินการสำรวจแนวสายส่งบริเวณพื้นที่ตำบลคูใต้ โดยทำการปักหมุด ปักเสาไม้ มีการถาง หัก ตัด กิ่งไม้ พืชผลของชาวบ้าน

และป้ายสีตามต้นไม้ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของชาวบ้าน โดยชาวบ้านไม่ทราบมาก่อนว่าจะเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ของตน จึงสร้างความวิตกกังวลอย่างยิ่ง ปัญหาลักษณะนี้ไม่ปรากฏว่าประชาชนได้รับข้อมูลขาดการสื่อสารไม่ประกาศแจ้งที่ทำการอำเภอ ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ได้รับทราบกันอย่างทั่วถึง ไม่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและขาดความยินยอมเห็นชอบจากชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 4 แสดงจุดหลักที่ตั้งปักแนวเขต

ภาพที่ 5 ภาพแสดงหลักที่ตั้งแนวจุดปักเขต

ความรู้สึกรู้สึกของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ดังกล่าวบอกเล่าผ่านปากของตัวแทนชาวบ้าน ซึ่งร่วมติดตามสถานการณ์นี้มาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กล่าวว่า

"...อยากให้เขารู้ว่านี่คือแผ่นดินที่เราเกิดของเรา เขาเป็นใครมาทำอะไรในที่ของเราโดยไม่บอกเรารู้สึกว่า ไม่มีใครชี้แจงข้อมูลเลย โครงการก็ใหญ่ ไม่น่าจะทำอย่างนี้กันเลย..."

จากคำบอกเล่าของตัวแทนชาวบ้านซึ่งร่วมสถานการณ์ในชุมชนมาโดยตลอด ทำให้เราเห็น 2 ประเด็นสำคัญ คือ

1. เกิดการละเมิดสิทธิของประชาชนขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งในแง่การละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล และที่สำคัญไปกว่านั้นคือการละเมิดสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของรัฐ

2. ธรรมชาติและความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียทุก ๆ ฝ่ายอย่างเท่าเทียมตลอดจนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาพบว่า ที่ผ่านมา หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้พัฒนาโครงการแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ได้นำเสนอข้อมูลเชิงบวกเพียงด้านเดียวเกี่ยวกับโครงการฯ และให้ข้อมูลกับชาวบ้านในลักษณะที่แยกขาดออกจากโครงการต้นตอที่เชื่อมโยงกันคือ เมืองและโรงไฟฟ้าถ่านหินลิกไนต์หงสา ทำให้ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลอย่างไม่รอบด้าน และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลสำคัญได้โดยเฉพาะประเด็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน อันจะเกิดจากการทำเหมืองถ่านหินลิกไนต์ เพื่อผลิตไฟฟ้าส่งเข้าแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในประเทศไทย

4.3.2 ด้านสภาพแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 75 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็นว่า สภาพแวดล้อมของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสาลิกไนต์ เป็นโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าโดยใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงหลัก ตั้งอยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี ผลิตไฟฟ้าเพื่อขายให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เพื่อจ่ายไฟให้คนไทย มีความเชื่อมโยงจากโครงการเหมืองแร่หงสา พื้นที่ของเหมืองแร่และโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสาตั้งอยู่ห่างจากใจกลางเมืองหงสาประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทย ที่จังหวัดน่าน 30 กิโลเมตร และบริเวณพื้นที่ตำบลคูได้ เป็นบริเวณที่มีการให้กระแสไฟฟ้าพาดผ่าน ซึ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน โดยมีการทำการปักหมุดปักเสาไม้ มีการถาง หัก ตัด กิ่งไม้ พืชผลของชาวบ้าน และป้ายสีตามต้นไม้ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของชาวบ้านรวมถึง ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และสารพิษอันตรายปนเปื้อนในอากาศข้ามพรมแดนระหว่างไทยและลาวอันเนื่องมาจากโครงการ ก็ยังไม่มีมีการเผยแพร่ต่อสาธารณะแต่อย่างใด

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้สัมภาษณ์ในกรณีนี้ว่าในช่วงที่มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขณะนี้มีการขนส่งวัสดุก่อสร้างผ่านจังหวัดน่านไปยังฝั่งลาวซึ่งสร้างปัญหาให้กับชุมชนเพราะมีการรับแรงชนวัสดุและเครื่องจักรในเวลากลางคืนรบกวนการพักผ่อนของชุมชน มีรถวิ่งผ่านชุมชนมากทำให้รถติดถนนพังและมีฝุ่นมาก รถบางคันมีล้อจำนวน 200 ล้อทำให้รถติดเป็นเวลานานและพบอุบัติเหตุจากรถบรรทุกชวอนานจึงเริ่มรู้สึกว่าคุณกรอนสิทธิเพราะธุรกิจนี้ตามข่าวระบุว่าผู้ลงทุนจะได้กำไรปีละ 700-800 ล้านบาท และจะคืนทุนใน 15 ปีส่วนผลกระทบนั้นชุมชนได้รับเต็มที่และยาวนานนอกจากนี้ชุมชนยังตั้งคำถามถึงรัฐบาลไทยที่ใช้เงินปรับปรุงถนนฝั่งไทยด้วยเงินภาษีราษฎร เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านด่านห้วยโก๋น จังหวัดน่านไปลาวจากถนนเดิมซึ่งแคบและสูงชันถูกปรับเป็นถนนอย่างดีและเปิดพื้นที่บนเขาเพื่อลดความชันของถนนไว้รองรับการขนส่งด้วยรถบรรทุกขนาดใหญ่ในขณะที่ความต้องการของชุมชนซึ่งขาดแคลนแหล่งน้ำในฤดูแล้งไม่ได้รับการสนับสนุนรวมทั้งขาดแผนป้องกันและลดผลกระทบของประชาชน โดยเฉพาะชวอนานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงไฟฟ้าหงสา ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านลุกขึ้นมาต่อต้านกับโครงการนี้

4.3.3 ด้านสังคมและการเมือง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 90 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นว่า โรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา ได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างพบว่า คนในชุมชนเกิดความรำคาญเสียง เนื่องจากมีรถบรรทุกวิ่งผ่านเส้นทางก่อสร้าง ก่อให้เกิดฝุ่นละออง ทำลายสุขภาพของประชาชน และสุขภาพจิตเสีย มีความเครียดเกิดขึ้น และกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบด้านสุขภาพกลุ่มแรกคือ เด็กและผู้สูงอายุและผู้ป่วยหอบหืด โรคหลอดเลือดอักเสบ คนพิการร่างกายอ่อนแอ กลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุเพราะถนนในหมู่บ้านมีขนาดเล็ก เป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน เพราะต้องใช้ถนนสัญจรไปมา นอกจากนี้ยังพบว่า การออกใบอนุญาตการสร้างโรงงานไฟฟ้าเป็นการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 67 และมาตรา 287 จากการที่ การไฟฟ้า ไม่ให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตัดสินใจโดยไม่ได้แจ้งข้อมูลรายละเอียด โครงการก่อสร้าง โรงไฟฟ้าฯ ให้แก่ชาวบ้านทราบก่อน

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากความสัมพันธ์ของรัฐกับประชาชนไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ประชาชนมีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในทรัพย์สินเป็นปัจจัยส่งเสริมก่อให้เกิดการพัฒนา

ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่มีความสามารถในการขายทรัพย์สินของตนให้มากขึ้นย่อมก่อให้เกิดการสร้างงาน การขยายการสร้างงานก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ดังนั้นความสามารถในการเพิ่มพูนทรัพย์สินจึงเป็นพลังในการสร้างสรรค์ชีวิตที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชน ซึ่งการก่อสร้างโรงไฟฟ้าฯ ในครั้งนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งไม่รู้เรื่องความเป็นมาของโครงการฯ และเกิดการรุกร้าที่ดินทำกิน โดยการเวนคืนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งประชาชนในพื้นที่ที่สายส่งไฟฟ้าพาดผ่านส่วนใหญ่ไม่ได้มีความยินยอม

4.3.4 ฝ่ายต่อต้าน โครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 85 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็นว่า กลุ่มต่อต้านการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา คือ กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้า เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำงานในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ กฟผ. ที่ไม่นำเสนอข้อมูลให้ครบทุกด้าน ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ในหลายเวทีที่ผ่านมา และยังสร้างความไม่พอใจเมื่อมีการเข้าถากถางที่ดิน ตัดต้นไม้ ฉีดพ่นสี และฉีดป้าย เพื่อทำการสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้าน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบแต่อย่างใด ก่อให้เกิดความเสียหายและสร้างความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของ กฟผ. กับชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะความไม่ชัดเจนในเรื่องผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชุมชน เรื่องสุขภาพ ความปลอดภัย การชดเชยค่ารอนสิทธิ์ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เหลือ คิดเป็นร้อยละ 15 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ขอไม่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่า การศึกษาถึงผลกระทบข้ามพรมแดนต่อประชาชนน่าน ตลอดจนสารพิษจากซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไม่มีการรายงานให้ประชาชนทราบเป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแต่บอกว่าได้ดำเนินการแล้วเท่านั้น ไม่มีการพิสูจน์และหาหลักฐานมายืนยันเกี่ยวกับกรณีนี้ได้ และการประกาศแนวเขตสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ซึ่ง กฟผ. ได้ประกาศแล้วในพื้นที่อำเภอสองแคว และ อำเภอท่าวังผา ยังสร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่านที่เกรงว่า หาก กฟผ. ดำเนินการในสองพื้นที่นี้แล้ว ก็จะเป็นการอ้าง และบีบบังคับให้ต้องดำเนินการต่อในพื้นที่ ตำบลคูใต้ ด้วย ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ชาวตำบลคูใต้ ก็คงไม่มีสิทธิ์ที่จะได้ปกป้องผืนดินทำกินผืนสุดท้ายไว้ให้กับลูกหลานรุ่นต่อไป

4.3.5 ด้านการระดมเครือข่ายและการก่อตั้งกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 100 ได้แสดงความคิดเห็นว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้มีการระดมเครือข่ายโดยผ่าน เครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามวิถีคนน่าน ภายได้เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน จังหวัดน่าน ซึ่งมีการรวมตัวกันขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวางแผนทรัพยากรในจังหวัดของตนเอง

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่า การระดมเครือข่ายดังกล่าว ประกอบไปด้วยกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าพาดผ่านและกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ และกลุ่มต่างๆในจังหวัดน่าน มารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ครอบคลุมทั้งดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน และได้มีการจัดเวทีเพื่อขยายแนวคิดการอนุรักษ์ดังกล่าวให้กับประชาชน และถอดบทเรียนความผิดพลาดจากการดำเนินโครงการของภาครัฐในจังหวัดต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่น โครงการโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อไป

4.4 รูปแบบและแนวทางของกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมือง ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านต่อโครงการ โรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสาวรวมทั้งการตอบโต้ จากกลุ่มเป้าหมายและสิ่งแวดล้อม ต่างๆ

4.4.1 ด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 75 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แสดงความคิดเห็นว่า มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มชาวบ้านจากตำบลสองแคว และ อำเภอชนแดน จังหวัดน่าน ที่ได้แสดงการเคลื่อนไหวทางการเมืองเนื่องจากไม่พอใจการไฟฟ้าฝ่ายผลิต คือ ได้จัดประชุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2554 เพื่อหารือกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยออกหนังสือเวนคืนที่ดินเพื่อโครงการแนวสายส่งไฟฟ้าจากเหมืองหงสา แขวงไชยบุรี ประเทศลาวเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2554 กฟผ. ออกหนังสือแจ้งประกาศจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน เรื่องกำหนดเขตระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลโวลต์ ชายแดน (บริเวณจังหวัดน่าน) น่าน 2 พร้อมแผนผังจำนวน 1 ฉบับ (4 แผ่น)

ภาพที่ 6 ภาพแสดงการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้าน

หลังจากมีการประกาศแนวสายส่งฯ ทาง กฟผ. ได้ทำหนังสือถึงเจ้าของที่ดินที่แนวสายไฟจะพาดผ่าน ต่อมา ทางกลุ่มชาวบ้าน ได้ยื่นหนังสืออุทธรณ์ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2555 ต่อคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 เพื่อทำหน้าที่กำกับกิจการไฟฟ้าและกิจการก๊าซธรรมชาติภายใต้กรอบนโยบายของรัฐ และเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555 ทาง กกพ. ได้ให้นายกิจจา ลิ่มแสงชัย ผู้อำนวยการพิเศษฝ่ายจัดการที่ดินและทรัพย์สิน มาลงพื้นที่เพื่อรับทราบข้อมูล ตรวจสอบสภาพปัญหาของผู้ที่ได้รับความเสียหาย ที่บ้านหมู่ 12 ตำบลคูใต้ ซึ่งเป็นการนำลงพื้นที่แบบรายบุคคล

อย่างไรก็ดี เมื่อชาวบ้านได้รับหนังสือตอบกลับ จึงได้หารือและตกลงกันว่าจะนัดรวมตัวกันเพื่อเจรจา ให้ข้อมูลกับทางผู้แทน กกพ. ในฐานะกลุ่มชาวบ้านซึ่งได้รับผลกระทบร่วมกันในฐานะชุมชน มิใช่เพียงผลกระทบต่อตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบทั้งในแง่เศรษฐกิจ และความมั่นคงของชีวิตซึ่งตนเองและลูกหลานในอนาคตจะได้รับ อันเนื่องมาจากการกระทำของ กฟผ. ในครั้งนี้ และได้ชี้แจงกับชาวบ้านว่า ตนมาติดตามดูว่าเจ้าของที่ดินที่ถูกแนวสายส่งพาดผ่านและได้ร้องอุทธรณ์มาที่ กกพ. นี้ จะให้ดำเนินการอย่างไร ซึ่งหากต้องการให้ย้ายหรือยกเลิกแนวสายส่งนั้น ต้องผ่านเงื่อนไข 2 ประการ คือ

1. หากต้องย้ายไปที่ดินของผู้อื่น ต้องให้บุคคลนั้นให้ความยินยอม
2. ต้องมีความเป็นไปได้ในทางวิศวกรรม และต่อข้อกังวลของชาวบ้านว่ามีการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการในเรื่องค่าทดแทนไปแล้วนั้น

นอกจากนี้ ที่ผ่านมา ทางชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐตามโครงการดังกล่าว ได้ร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2554 ซึ่งเป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐซึ่งกระทบต่อสิทธิของประชาชน ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้

กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ คือ การตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป และตามมาตรา 32 เพื่อดำเนินการสอบถามส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการหรืองานใดๆ หรือส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือส่งผู้แทนมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณาได้

เนื้อหาการยื่นข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของชาวบ้านคูใต้ เป็นไปเพื่อต้องการให้ กสม. เข้ามาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากโครงการดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เอกสารสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ คือ สำเนาสัญญาซื้อขายไฟฟ้าโครงการหงสาสิกไนต์ (Hongsa PPA) รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการหงสาสิกไนต์ฉบับสมบูรณ์ และรายงานฉบับสมบูรณ์ของการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการหงสาสิกไนต์ ในลาว อย่างไรก็ตาม กฟผ. อ้างว่าเอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารที่มีความอ่อนไหวทางการค้า ไม่อาจเปิดเผยต่อสาธารณะได้ และสำหรับ EIA นั้นอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐบาลลาวที่จะให้ความยินยอม

ส่วนสาเหตุหลักที่ทำให้ชาวบ้าน ออกมาเคลื่อนไหวในครั้งนี้

กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ กล่าวว่า

“...ชาวบ้านโดยรวม เป็นกังวลว่าแนวเขตไฟฟ้าแรงสูง จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต สุขภาพ ความปลอดภัยของประชาชน พืชผลและอาคารบ้านเรือนจะได้รับความเสียหายจากการก่อสร้าง ต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินที่มีเพียงไม่มีก็แปลงซึ่งได้รับเป็นมรดกตกทอดจากปู่ย่าตายายไปตลอดชีวิต รวมทั้งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ ดินน้ำ ป่าชุมชนที่ต้องถูกตัดโค่น และอันตรายจากคลื่นแม่เหล็ก เพราะกระแสไฟฟ้าที่ปล่อยออกมาจากโครงข่ายสายไฟฟ้าแรงสูงนี้ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบที่แท้จริงนอกจากนี้ ยังอาจได้รับสารพิษจากซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ที่เกิดจากกระบวนการเผาถ่านหิน เช่นกรณีที่เกิดขึ้นกับชาวแม่มาะ จังหวัดลำปาง อีกประเด็นก็คือ ความกังวลถึงความไม่โปร่งใสในการดำเนินโครงการของ กฟผ. เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับข้อมูลโครงการที่เพียงพอตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบัน อาจนำมาซึ่งความไม่เป็นที่ได้รับผลกระทบ...”

ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำงานในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ กฟผ. ที่ไม่นำเสนอข้อมูลให้ครบทุกด้าน ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์ในหลายเวทีที่ผ่านมา และยังสร้างความไม่พอใจเมื่อมีการเข้าถากถางที่ดิน ตัดต้นไม้ ถัดคันไม้ ถัดคันฝาย และตัดป่า เพื่อทำการสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้าน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบแต่อย่างใด ก่อให้เกิดความเสียหายและสร้างความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของ กฟผ. กับชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะความไม่ชัดเจนในเรื่องผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชุมชน เรื่องสุขภาพ ความปลอดภัย การชดเชยค่ารอนสิทธิ การศึกษาถึงผลกระทบข้ามพรมแดนต่อประชาชนน่าน ตลอดจนสารพิษจากซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และการประกาศแนวเขตสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ซึ่ง กฟผ. ได้ประกาศแล้วในพื้นที่ อำเภอสองแคว และ อำเภอท่าวังผา ยิ่งสร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านตำบลคูใต้ อำเภอเมืองน่าน ที่เกรงว่า หาก กฟผ. ดำเนินการในสองพื้นที่นี้แล้ว ก็จะเป็นการอ้าง และบีบบังคับให้ต้องดำเนินการต่อในพื้นที่ ตำบลคูใต้ ด้วย ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ชาวตำบลคูใต้ ก็คงไม่มีสิทธิ์ที่จะได้ปกป้องผืนดินทำกินผืนสุดท้ายไว้ให้กับลูกหลานรุ่นต่อไป

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่า แหล่งต้นทางของโรงไฟฟ้าที่อยู่ในเมืองหงสาประเทศลาว และการลงทุนของนักธุรกิจไทยในลาว ซึ่งประกอบด้วย โรงเสาไฟฟ้าแรงสูง และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ทั้งสองเรื่องนี้มีผลกระทบต่อสิทธิชุมชน กระทบชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน วัฒนธรรมวิถีชีวิต ซึ่งในครั้งนั้น กสม. ได้ตรวจสอบความเป็นจริงในพื้นที่ และรับฟังข้อมูลความคิดเห็นของชาวบ้านโดยตรง

และในขณะเดียวกันก็จะดำเนินการให้ กฟผ. เข้ามาชี้แจงข้อมูลต่อคณะกรรมการสิทธิ ฯ ต่อไป ทั้งนี้ การละเว้น เพิกเฉย และไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนทางกฎหมายขององค์กรภาครัฐ ปิดกั้นการมีส่วนร่วมตัดสินใจวางแผนการพัฒนาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นและระดับชาติของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย กรณีกลุ่มชาวบ้านใน จังหวัดน่าน ที่ลุกขึ้นมาทักท้วงกระบวนการทำงาน อันไม่โปร่งใสขององค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการแนวสายส่งไฟฟ้าเหมืองหงสาฯ จึงให้สังคมเห็นถึงพลังของการรวมกลุ่ม และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ในการตระหนักรู้ถึงสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ และหลักการสิทธิมนุษยชนสากล และสามารถดำเนินการตามกลไกของกฎหมายเพื่อพิทักษ์สิทธิของตน และชุมชน

4.4.2 ด้านรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 84 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้แสดง

ความคิดเห็นว่า รูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่แสดงออกมา คือ ขบวนการประชาชน(mob)ชาวน่าน ที่ได้ออกมาต้านแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงจากโรงไฟฟ้าลิกไนต์หังสา พาดผ่านที่ทำกินของประชาชนพื้นที่จังหวัดน่าน ใน 4 อำเภอ จำนวนเนื้อที่ 1,800 แปลง ระยะทางยาว 270 กิโลเมตร เนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและมลภาวะเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

จากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 10 ต.ค. 2554 ที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดน่าน ประชาชนในพื้นที่ตำบลคู้ใต้ และ อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน โดยมี ประธานเครือข่ายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามวิถี น่าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนแกนนำจากตำบล หมู่บ้าน และอำเภอที่ได้รับผลกระทบ ได้รวมตัวก่อม็อบต้านการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

ภาพที่ 7 ภาพแสดงการยื่นหนังสือการคัดค้าน

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา พบว่ารูปแบบการเคลื่อนไหวของประชาชนผ่านการเดินขบวน ยื่นหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น สาเหตุของการไม่พอใจเกิดจากกลุ่มชาวบ้าน พบพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ กฟผ. ในการเข้า ตัดต้นไม้ ฉีดยาฆ่าแมลงและตัดป่า เพื่อทำการสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวบ้าน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบแต่อย่างใด ก่อให้เกิดความเสียหายและสร้างความไม่พอใจ เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วม เกรงจะสูญเสียสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกิน การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต สุขภาพ ความปลอดภัยของประชาชน นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวฯ ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบข้ามพรมแดนต่อชาวน่าน ตลอดจนสารพิษจากซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่เกิดจากกระบวนการเผาถ่านหิน เช่น กรณีที่เกิดขึ้นกับชาวแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

4.4.3 แนวทางการเข้าร่วมของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ได้เสนอแนวทางการเข้าร่วมคือได้แสดงแนวทางการเข้าร่วมโดยประชาชนมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในระบอบประชาธิปไตยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย โปร่งใส สามารถกำหนดอนาคตและร่วมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาบ้านเมืองประเทศชาติ โดยประชาชนมีการรวมตัวต่อต้าน ระดมความคิด ประชุมกัน เพื่อเรียกร้องสิทธิในความเป็นประชาธิปไตยคืนมา เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่ได้รับทราบข้อมูลเลยสักนิดเดียว

4.4.4 แนวทางการดำเนินการของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ได้เสนอแนวทาง ดังนี้

แนวทางการเคลื่อนไหวผ่านการยื่นหนังสือ และประท้วง โดยระดมเครือข่ายพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามวิถีคนน่าน จากพื้นที่ 4 อำเภอ กว่า 300 คน ประท้วง กฟผ. หลังที่ กฟผ. ไม่มีความชัดเจน เรื่อง การประกาศเขต และการสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงจากโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา สปป.ลาว พาดผ่านที่ทำกินของชาวบ้าน บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดน่าน ทั้งนี้ เพื่อแสดงเจตนาชัดเจน ในการต่อต้านการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยพวกเขาบอกว่า โครงการของ กฟผ.จะส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณ ใน 4 อำเภอ และมีแปลงที่ดินของชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่าน รวมทั้งสิ้น 1,800 แปลง

4.5 ปัญหา และอุปสรรค

4.5.1 ด้านรัฐบาล

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 68 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ประชาชนในพื้นที่ขาดการรับรู้ข้อมูลของโครงการโรงไฟฟ้าหงสาฯ โดยการให้ข้อมูลของภาครัฐแก่ประชาชน ไม่ได้ทำให้ประชาชนเข้าใจได้อย่างแท้จริงว่าระบบของโรงไฟฟ้าเป็นอย่างไร และภาครัฐเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของประชาชนในการก่อสร้างโครงการนี้ ถึงแม้จะมีกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวออกมาต่อต้าน แต่โครงการก็ยังดำเนินการต่อไปโดยไม่สนใจ

ต่อข้อเรียกร้องของประชาชน และการไฟฟ้าฯ ก็ไม่ได้ออกมาตอบข้อซักถามของประชาชนให้ชัดเจนหลังจากได้มีการยื่นหนังสือขอความชัดเจนของโครงการฯ ไปแล้ว

นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เหลือ คิดเป็นร้อยละ 32 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดได้แสดงความคิดเห็นว่า ปัญหาอีกข้อคือ ยังมีส่วนของ การรับซื้อไฟฟ้าของ กฟผ. เนื่องจากไฟฟ้าที่ได้จากการเผาถ่านหินลิกไนต์ในโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสา จะถูกส่งผ่านเข้าสู่แนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง 500 กิโลโวลต์ ในประเทศไทย มีระยะทางตลอดแนวประมาณ 270 กิโลเมตร จะพาดผ่านพื้นที่หลายชุมชน, พื้นที่ป่า, พื้นที่อยู่อาศัย, พื้นที่ทำกินของประชาชน บริเวณ จังหวัดน่าน, จังหวัดแพร่ และสิ้นสุดที่ จังหวัดลำปาง ในเอกสารชี้แจงของ กฟผ. บอกว่า กฟผ. จะต้องก่อสร้างระบบโครงข่ายไฟฟ้าในฝั่งไทยให้แล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม 2557 ซึ่งเป็นระยะเวลา ประมาณ 6 เดือน ก่อนโครงการหงสาลิกไนต์ได้กำหนดการจ่ายไฟเข้าระบบเชิงพาณิชย์ของโรงไฟฟ้าทั้ง 3 เครื่องในประเทศลาว ให้แล้วเสร็จทั้งหมดภายในเดือนธันวาคม 2558 ตามสัญญาซื้อขายไฟฟ้า กฟผ. อ้างว่า หากการดำเนินการก่อสร้างระบบโครงข่ายไฟฟ้าล่าช้ากว่ากำหนด กฟผ. จะต้องเสียค่าปรับให้กับโครงการวันละ 507,000 เหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 15,691,650 บาท โดยกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวไว้ว่า หากเป็นเช่นนั้น กฟผ. ต้องใช้เงินส่วนตัวในกระเป๋าเจ้าหน้าที่ กฟผ. จ่ายเอง ไม่ใช่เงินภาษีของประชาชนไทยทั้งประเทศ เพราะที่ผ่านมา ประชาชนและสาธารณชนไม่ได้รับรู้รายละเอียดเกี่ยวกับสัญญา ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงนามสัญญาในโครงการนี้เลย

ทั้งนี้ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอีกหนึ่งเรื่องคือ หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมของไทยเข้าไปตรวจสอบและติดตามการก่อสร้างโรงไฟฟ้าล่าช้า เพราะทุกขั้นตอนของการผลิตไฟฟ้าเกิดขึ้นในฝั่งประเทศลาว ทั้งเรื่องการใช้กฎหมายและการคัดค้าน จึงทำได้ค่อนข้างยาก สิ่งที่ประชาชนในพื้นที่กังวลคือหากโรงไฟฟ้ามีการใช้ต้นทุนต่ำอาจจะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศสูง

โดยกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้กล่าวว่า

“...ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต คือ หน่วยงานสิ่งแวดล้อมของไทยตรวจสอบและติดตามการก่อสร้างโรงไฟฟ้าล่าช้า เพราะทุกขั้นตอนเกิดขึ้นฝั่งลาว ทั้งเรื่องการใช้กฎหมายและการคัดค้านจึงทำได้ค่อนข้างยากสิ่งที่น่ากังวลคือหากใช้ต้นทุนต่ำจะก่อมลพิษสูง เช่น เรื่องการติดตั้งอุปกรณ์หลักๆ ก็เป็นเครื่องดักจับฝุ่น แน่แน่นอนว่ามีการติดตั้ง แต่คุณภาพแย่หรือดีก็ยากจะคาดเดา เพราะเป็นการติดตั้งในลาว ไทยไม่สามารถตรวจสอบได้ แม้ว่า กฟผ.จะเป็นของไทยก็ตามในพื้นที่ของโรงไฟฟ้า มีการทำเหมืองระบบเปิดอยู่ใกล้ๆ จากประสบการณ์ในภาคเหนือของไทย คือ การทำเหมืองที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีโลหะหนัก เช่นปรอท ต้องมีแนวๆ หากไหลลงมาก็เสี่ยง อาจไหลลงแม่น้ำโขง การลำเลียงถ่านหินจากตัวเหมืองไปที่โรงไฟฟ้า การฟุ้งกระจายก็เป็นเรื่องใหญ่

โดยส่วนมากถ่านหินจะถูกกองไว้นาน สามารถก่อให้เกิดไฟได้ บริษัทที่ทำเรื่องนี้ต้องถามว่าจะนำถ่านหินไปกองไว้ที่ไหน สุดท้ายก็ต้องไล่ชุมชนไปอีก..."

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา ได้ศึกษาเพิ่มเติมและพบว่า โครงการก่อสร้างและวางโครงข่ายแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง 500 กิโลโวลต์ นี้ กฟผ. ให้เหตุผลว่า การซื้อไฟฟ้างดักกล่าวเป็นการจัดหาพลังงานไฟฟ้าตอบสนองความต้องการใช้ภายในประเทศ แต่ กฟผ. ไม่เคยชี้แจงรายละเอียดการประเมินความต้องการพลังงานของประเทศ ให้สังคมรับทราบอย่างถี่ถ้วน ซึ่งผู้ศึกษาคาดว่าแนวโน้มผลกระทบของโครงการฯ จะซับซ้อนมากขึ้นในอนาคตและทำให้เป็นปัญหาสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อโครงการโรงไฟฟ้าลิกไนต์หังสาในครั้งนี้อีกด้วย

4.5.2 ด้านประชาชน

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน คิดเป็นร้อยละ 100 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดได้กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคของการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน ด้านประชาชนนั้น เกิดจากสาธารณชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ ผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าและประชาชนจังหวัดน่านบางส่วนที่มีการตื่นตัวด้านผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมใน จังหวัดน่านในอนาคตเท่านั้น ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เพิกเฉยต่อการเคลื่อนไหวดังกล่าว ไม่ได้ทราบว่าโครงการโรงไฟฟ้าฯ ไม่ใช่เพียงแค่จะมีผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงเท่านั้น แต่มีผลกระทบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในอนาคตของจังหวัดน่านและอาจรวมถึงประเทศไทยด้วย ดังเช่น

กลุ่มชาวบ้านคูใต้ กล่าวว่า

“...มีบุคคลบางกลุ่มที่ไม่ได้ออกมาร่วมประท้วงด้วย ส่วนมากเป็นพวกทำงานอยู่กรุงเทพฯ พวกนี้ไม่ได้กลับบ้าน พวกเขาจึงไม่มีความรู้ใดๆเกี่ยวกับเคลื่อนไหวของเรา...”

กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ อำเภอสองแคว กล่าวว่า

“...ที่ออกมาเคลื่อนไหวเป็นเพราะสงสารลูกบ้าน เค็ดต่อสู้กันเพียงลำพังไม่ได้ ต้องมีผู้นำด้วย อีกอย่างถึงที่บ้านไม่ได้รับผลกระทบ แต่ต้องออกมา เพราะปัญหานี้เป็นปัญหาของคนทั้งจังหวัดน่าน ไม่ใช่เฉพาะคนที่ได้รับผลกระทบจากแนวสายไฟเท่านั้น หรือถ้าจะพูดให้ถูก จะเป็นปัญหาของคนทั้งประเทศด้วยซ้ำ”

กลุ่มเครือข่าย NGO กล่าวว่า

“...ปัญหาที่ผ่านมาชาวบ้านได้ร่วมกันต่อต้านการสร้างแนวสายส่งไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้า ลิกไนต์หงสา เพราะพาดผ่านที่ทำกินของประชาชน โดย กฟผ. เป็นผู้เข้าสำรวจรังวัดและปัก เครื่องหมายในที่ดินของชาวบ้านโดยที่ชาวบ้านไม่ทราบล่วงหน้า แต่ กฟผ. อ้างอำนาจตามกฎหมาย ของตนเอง พวกเราที่จะพอจะมีความรู้บ้างก็ต้องเข้ามาช่วยกันให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องสิทธิ ของชาวบ้านในที่ดินทำกินของเค้า และสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่สำคัญ...”

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษาและจากการค้นคว้าข้อมูลพบว่า ประชาชนที่ ไม่ได้ออกมาร่วมขบวนการเคลื่อนไหวนั้น มีสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เดือดร้อนจากปัญหาแนวสายส่งไฟฟ้าพาดผ่าน โดยกลุ่มนี้ไม่ได้ออกมาต่อต้านกลุ่มเคลื่อนไหวแต่ก็ ไม่ได้สนับสนุนการเคลื่อนไหวแต่อย่างใด และอีกกลุ่มคือกลุ่มผู้ที่พอใจกับผลประโยชน์ที่ กฟผ. จัดสรรให้เช่นเรื่องของการจ่ายเงินชดเชยการเวนคืนที่ดิน ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย โดย จากการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าในขณะที่ชาวบ้านเกรงจะได้รับอันตรายจากสายไฟฟ้าแรงสูง เป็นเหตุ ให้มีการประท้วงและคัดค้านในช่วงปีที่ผ่านมา แต่ กฟผ. ยืนยันเฉย ชาวบ้านจึงยื่นฟ้องต่อศาล ปกครอง ซึ่งศาลได้รับคำร้องเอาไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้อัดสิน โดยพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบใน ตำบลคูใต้ แบ่งเป็นที่ดินสาธารณะจำนวน 27 ไร่ ป่าชุมชน 7 ไร่ และครัวเรือนที่ถูก เวนคืน 14 ครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงแล้วชาวบ้านไม่ได้ถูกเวนคืน แต่ กฟผ. ใช้หลักการชดเชย จากการถูกรอนสิทธิ จึงยังถูกต่อต้าน เพราะแม้จะจ่ายค่ารอนสิทธิให้ แต่ กฟผ. ก็พยายามต่อราคา ขณะที่บ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้อย่างเต็มที่ เช่น ไม่สามารถปลูกไม้ยืนต้นได้ เพราะ มีการกำหนดเงื่อนไขความสูงของต้นไม้ห้ามเกิน 3 เมตร บางรายคิดจะนำที่ดินไปจ้างองกับ ธนาคารก็ทำไม่ได้เพราะราคาตก จากที่เคยได้ราคา 2-3 ล้านบาทต่อไร่ เหลือแค่ 2-3 แสนบาท จึงไม่ มีชาวบ้านยอมรับเงินชดเชยและจากผลการสัมภาษณ์ว่าสถานการณ์ในปัจจุบัน กฟผ. ได้มีการ ดำเนินการอยู่ในระหว่าง โรงไฟฟ้าได้เข้าไปดำเนินการถมดินแล้ว ลงเสาไฟฟ้าแล้วในที่ดินที่ได้จ่าย ค่าชดเชยไปแล้ว แต่ยังมี ชาวบ้านคูเหนือพัฒนา อำเภอเมือง ส่วนหนึ่ง 17 คนที่กำลังยื่นอุทธรณ์ค่า ที่ดิน เป็นไร่ละ 3 ล้านบาท และชาวบ้านอำเภอสองแคว อุทธรณ์ค่าที่ดิน 2 แสนบาท ที่การไฟฟ้า สัญญาจะจ่ายแต่ ไม่ได้ตามที่ตกลงซึ่งไม่รู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิต จะดำเนินการไปในทิศทางใดต่อ ทั้งนี้การชดเชยจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ปกติเงินชดเชยจะมี 2 ส่วน 1.คือค่าที่ดินจ่าย 90 %ของราคา ประเมินหรือราคาซื้อขาย และ 10% ในกรณีที่มีตำแหน่งเสาตอมในพื้นที 2.คือค่าชดเชยในกรณีที่มี ทรัพย์สินเสียหายเนื่องจากการก่อสร้าง เช่นต้นไม้หรือสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

ประเด็นปัญหาหลักของชาวบ้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ไม่มีการพูดคุยระหว่าง การไฟฟ้ากับชาวบ้าน

2. ชาวบ้านสอบถามอะไร ไปก็เงียบเช่นเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
3. ชาวบ้านได้มีการร้องขอให้ กฟผ. ทำที่ระบายน้ำด้วยเกรงน้ำจะท่วมในเมืองจากการถมดิน แต่ กฟผ. ไม่มีคำตอบให้
4. ขณะนี้ชาวบ้านต่อสู้เพียงลำพัง มีเพียงข้าราชการเกษียณเท่านั้น และชาวบ้านที่เสียสิทธิในที่ดินเท่านั้นที่ต่อสู้อยู่ ข้าราชการไม่มีใครกล้าลงมาช่วยเหลือ

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ประชาชนมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในระบอบประชาธิปไตยในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย โปร่งใส สามารถกำหนดอนาคตและร่วมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาบ้านเมือง ประเทศชาติ โดยประชาชน

4.6 ข้อเสนอแนะของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง

จากผลการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 100 จากผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด ให้ข้อเสนอแนะของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ดังนี้

1. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อทราบข้อเท็จจริงและหาแนวทางแก้ไข
2. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตดำเนินการจัดระบบเพื่อชี้แจงและตอบข้อสงสัยของประชาชนที่มีข้อสงสัยและความวิตกกังวลในทุกด้าน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวบ้านในพื้นที่
3. ขอให้ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตยุติการดำเนินการสำรวจแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง และให้ทำความเข้าใจกับชาวบ้านก่อน และที่สำคัญแนวสายไฟฟ้า ต้องไม่กระทบหรือบดบังทัศนียภาพของจังหวัดน่าน
4. เป้าหมายความร่วมมือในประชาคมอาเซียนต้องการให้ประเทศภาคีเครือข่าย ทั้ง 10 ประเทศในกลุ่มอาเซียน ต้องไม่สร้างผลกระทบ ต่อชุมชนของประเทศที่เข้ากลุ่ม อาเซียนเนื่องจากการร่วมมือกันระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
5. ให้ทางคณะกรรมการสิทธิฯ ตรวจสอบกระบวนการทำงาน ว่าอยู่บนพื้นฐานการให้ความคุ้มครองเรื่องสิทธิมนุษยชนกับชาวจังหวัดน่านหรือไม่
6. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเข้ามาชี้แจงข้อมูลต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
7. มีระบอบการปกครองที่แตกต่างกัน ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถก่อตั้งโรงไฟฟ้าได้เอง
8. รัฐบาลไม่เคยให้ข้อมูล แก่ประชาชนให้เข้าใจอย่างแท้จริงว่าระบบของโรงไฟฟ้าเป็นอย่างไร

บทสรุป เมื่อประชาชนมีความตระหนักรู้ทางการเมือง (Political Awareness) นั้น ต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นในการประสานงานกับฝ่ายการเมือง การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของฝ่ายการเมืองและประชาชนรวมถึง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายประชาชนที่เสียเปรียบในสังคมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิวแบบใหม่ มีการดำเนินการเพื่อที่จะสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาล มีการเรียกร้องให้จัดสรรทรัพยากรหรือแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ในความหมายนี้ จึงเป็นการมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิวแบบใหม่ (New Social Movements) หรือขบวนการประชาชนร่วมสมัย เป็นความก้าวหน้าของวัฒนธรรมการเมืองภาคประชาชน เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในฐานะผู้กระทำการเมือง ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองที่ไปไกลกว่าเรื่องของการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐเป็นขบวนการที่มีเป้าหมายในการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขแบบประชาธิปไตย (Democratic environment) เพื่อสร้างประชาสังคม (Civil Society) ที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัวเคลื่อนไหวมีลักษณะต่อต้านรัฐ และต่อต้านระบบราชการ พร้อม ๆ กับการแสดงออกในด้านที่เชื่อมั่นศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน และประสงค์จะเปิดพื้นที่การเมืองให้ประชาชนธรรมดา มีบทบาทมากขึ้นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและสันติภาพ และทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย จะเห็นได้จาก เมื่อรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประกาศแผนการเปลี่ยนประเทศให้เป็น “เบตเตอร์ของอาเซียน” ภายในปี พ.ศ.2563 เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากความเป็นประเทศด้อยพัฒนา และการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาโดยการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่ดำเนินการสืบเนื่องมาก่อนหน้านี้จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล หนึ่งในยุทธศาสตร์หลักที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือดึงการลงทุนจากต่างประเทศในโครงการขนาดใหญ่ทั้งด้านป่าไม้ เหมืองแร่และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพลังงาน

ดังนั้น นอกจากเราจะได้เห็นการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่หลายโครงการเกิดขึ้นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งถือเป็นเบตเตอร์ก้อนใหญ่ที่ช่วยเติมเต็มแผนการให้ เป็นไปตามเป้าหมาย แม้ว่าจะต้องแลกกับผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการสูญเสียระบบนิเวศวิทยาที่สำคัญอย่างไม่มีวันฟื้นคืน ถึงแม้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะได้เข้มงวดกับเรื่องนี้แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าโครงการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะได้เห็นจากอภิมหาโปรเจกต์ด้านพลังงานอีกอันหนึ่งนั่นก็คือโครงการลิ้นตี่หงสามิใช้เป็นเพียงโครงการเหมืองถ่านหินแบบเปิดหน้าดินธรรมดา หากแต่ฟางเอาโรงไฟฟ้าพลังความร้อนขนาด 1.878 กิกะวัตต์ซึ่งใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงรวมถึงระบบสายส่งไฟฟ้าข้ามพรมแดนเชื่อมกับระบบสายส่งไฟฟ้าของไทยเข้าไปด้วย ถ้าจะเทียบรุ่น ก็เป็นน้องๆ ของ

เหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าลิกไนต์แม่เมาะที่ลำปางซึ่งขณะนี้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กำลังทุ่มทุนประชาสัมพันธ์หลอกประชาชนว่าปลอดภัยไร้มลพิษ

มีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่ทางบริษัท ไทย-ลาว ลิกไนต์ ฟอจรัฐบาลลาวหลังจากถูกยกเลิกสัญญาสัมปทาน โครงการโรงไฟฟ้าหงสา โดยเรียกร้องค่าเสียหายเป็นเงิน 56 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (1,700 ล้านบาท) และการที่ศาลนครนิวยอร์กยื่นยันเดินหน้ากระบวนการอนุญาโตตุลาการเมื่อเร็ว ๆ นี้ อาจไม่ส่งผลต่อการเดินหน้าโครงการ แต่เมื่อพิจารณาถึงความใหญ่โตของโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าและผลกระทบต่อด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นตลอดช่วงอายุ 25 ปี ลิกไนต์หงสา อาจไม่มีอนาคตสดใสเสียทีเดียวนัก นี่ยังไม่รวมถึงช่องโหว่ในเรื่องของสัญญาซื้อขายไฟฟ้าที่สร้างขึ้นระหว่างโครงการและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การให้เงินกู้ของธนาคารพาณิชย์สัญชาติไทยหลายแห่งซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามในเรื่องของธรรมาภิบาลและความโปร่งใสจากกลุ่มประชาสังคมที่ทำงานด้านพลังงานในประเทศไทยประเด็นผลกระทบต่อสังคมในช่วงต้นของการเตรียมโครงการ โดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของโครงการ เป็นที่ชัดเจนว่าคนที่ท้องถิ่นในอำเภอหงสา แขวงไชยบุรี ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และหมู่บ้าน โดยรอบที่อยู่ในเขตที่ตั้งของโครงการ รวมถึงประเทศไทย ที่ไม่รู้ข้อมูลเรื่องโครงการเหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าทั้งจากบริษัทและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประชาสัมพันธ์โครงการนั้นก็เป็นที่ไปตามแนวทางดั้งเดิมของทุกๆ โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ผ่านมาไม่ว่าจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด นั่นคือผลดีที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่นในเรื่องของการจ้างงานและปรับปรุงคุณภาพชีวิต และพบว่า มีหลายชุมชนต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อหลีกเลี่ยงให้กับโครงการถ่านหินยักษ์ใหญ่ที่จะกลายมาเป็นเบตเตอร์ค่อนใหม่ให้กับอาเซียน

จากคำบอกเล่าของคนที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่นทำให้เรานึกถึงภาพในอดีตครั้งเมื่อรัฐบาลไทยโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเริ่มโครงการถ่านหินที่แม่เมาะ จังหวัดลำปาง ชาวบ้านหงสาคนหนึ่งเล่าว่าเขาสูญเสียพื้นที่เกษตรและบ้าน เขาไม่ต้องการย้ายไปยังที่ใหม่แต่ไม่อาจปฏิเสธเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เพราะที่ดินเป็นของรัฐ ถ้ารัฐต้องการที่ดิน เราต้องคืนให้เพราะว่ารัฐบาลจะพัฒนาและประชาชนต้องร่วมมือ ส่วนอีกคนหนึ่งบอกว่าตนเองก็สูญเสียที่ดินเพราะว่าอยู่ในพื้นที่โครงการเหมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้า เขาได้รับค่าชดเชยและมันก็ยุติธรรมดี แต่เขาไม่ยอมได้เงินเพราะว่าที่ดินนั้นเป็นมรดกตกทอดจากปู่ย่าตายายและเขาต้องการเก็บไว้ให้ลูกหลาน ถ้าเขาไม่มีที่ไรที่นาเลย เขาจะเอาข้าวมาจากที่ไหนอายุของโครงการลิกไนต์หงสานั้นมีระยะเวลาอย่างน้อย 25 ปี นั่นหมายถึงผลกระทบอาจเกิดขึ้นต่อการจางหายไปของรากฐานทางวัฒนธรรมที่คนกับช้างที่ชาวหงสาดำรงอยู่มายาวนานการบังคับให้อพยพย้ายถิ่นออกจากผืนดินเกิดของตนเองด้วยเหตุผลเรื่องการพัฒนาและคนส่วนน้อยต้องเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่เป็น โศกนาฏกรรมของมนุษย์มาโดยตลอด

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ไม่ว่าเราจะพิจารณาในมุมใด และสำหรับชาวหงสาซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย นี่เป็นเพียงการเริ่มต้น เราไม่รู้ว่าขอบเขตผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจากโครงการนี้จะกว้างขวางเพียงใด คำตอบมีให้อยู่ในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือเทคโนโลยีเผาไหม้ถ่านหินที่ บมจ.บ้านปู จะนำมาใช้ มีให้อยู่ในกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของสภาแห่งชาติลาวที่มีความเข้มงวดมากขึ้นในการระงับผลกระทบจากโครงการลงทุนจากต่างประเทศ แต่คำตอบอยู่ที่ชาวหงสาแห่งแขวงไซยะบุรีเอง พวกเขาจะต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่มีใจกลางของเรื่องอยู่ที่เหมืองและโรงไฟฟ้าถ่านหิน ไม่ต่างจากคนแม่เมาะจังหวัดลำปางที่ทำการต่อสู้เพื่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีรุ่นแล้วรุ่นเล่า

ทุกวันนี้ต้องยอมรับว่าสังคมโลกและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางและหลาย ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยแต่ละด้านได้ส่งผลกระทบต่อถึงกันเชื่อมโยงกันตลอดเวลา สำหรับด้านการเมืองนั้น ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญต่อสังคมมนุษย์เพราะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน และส่งผลไปถึงการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างคนในสังคมด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาการเมือง เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาประเทศ หากการพัฒนาโรงไฟฟ้าลิกไนต์หงสา ประเทศลาวนั้น หากรัฐบาลมีการตระหนักรู้ทางการเมือง (Political Awareness) ว่าจะเกิดผลกระทบแค่ไหนต่อประชาชนในการก่อสร้างโรงไฟฟ้านี้ขึ้นมา โดยการสร้างความเชื่อมั่น และเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมกับประชาชนให้มากขึ้น ผลกระทบต่าง ๆ ก็จะหมดไป โดยใช้การเคลื่อนไหวทางการเมือง ตามแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) ที่เน้นการระดมทรัพยากร โดยวิธีการที่สันติวิธีหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรง เปิดพื้นที่สาธารณะ เพื่อแสวงหา อำนาจ ความรู้ ความจริง ต่อประเด็นดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วม ตลอดจนการต่อรองกับอำนาจรัฐและทุน ที่ดำเนินการแบบพันธมิตรอย่างแนบแน่น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เราควรที่จะตระหนักและให้ความสำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพราะสิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนกุญแจที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพราะนี่คือสิ่งที่จะเป็นพลังสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยอีกด้วย